

Bijlage HAVO

2012

tijdvak 1

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Tekstboekje

Tekst 1

De Amsterdamse schouwburg van Van Campen

De architect Jacob van Campen ontwierp de eerste stenen schouwburg van Amsterdam. Dit nieuwe theater moest het houten gebouw van de Nederlandse Academie vervangen. Zijn ontwerp was naar voorbeeld van het Teatro Olimpico in Vicenza (een ontwerp uit 1585 van de beroemde renaissance-architect Andrea Palladio). Van Campens theater oogde als een symmetrische architectonische eenheid.

Het Oudemannenhuis en het Weeshuis deelden de kosten voor de bouw en ontvingen ook de opbrengsten van de voorstellingen. In 1637 werd de Amsterdamse schouwburg geopend met een speciaal voor de gelegenheid geschreven toneelstuk *Gijsbreght van Aemstel* van Joost van den Vondel.

Tekst 2

Gijsbreght van Aemstel

De oorspronkelijke titel van het toneelstuk is *Gysbregt van Aemstel, d'ondergang van zijn stad en zijn ballingschap. Treurspel*

Vondel baseerde het stuk op een historische gebeurtenis, de verwoesting van (het toen nog katholieke) Amsterdam rond 1300. Een groep edelen nam toen wraak op de Amsterdamse edelman Gijsbreght van Aemstel voor de moord op hun heer, graaf Floris V. Gijsbreght was volgens hen een van de hoofdschuldigen.

Daarnaast liet Vondel zich inspireren door de klassieke mythe over de belegering van de stad Troje. Volgens deze klassieke mythe lukte het de Grieken niet om Troje door belegering te veroveren. De Grieken bouwden daarom een reusachtig houten paard waarin soldaten zich verstopten. Dit paard werd 's avonds voor de poort van Troje achtergelaten, in de hoop dat de Trojanen het 's nachts binnen hun stadsmuren zouden slepen. De Trojanen traptten in de list, ze haalden het paard de stad in. Later die nacht kwamen de Griekse soldaten tevoorschijn om de poort voor hun kompanen te openen. Daarmee was de verovering van Troje een feit.

Het stuk van Vondel speelt op de dag en de nacht voor Kerstmis. Omdat de belegering van de stad Amsterdam niets oplevert, heeft de vijand een list verzonnen. De troepen trekken zogenaamd weg en laten een schip voor de stadswal achter, zo te zien vol met hout. Een spion haalt Gijsbreght over het schip naar binnen te laten varen – in de winterkou is het hout welkom. Terwijl iedereen in de kerk de kerstnacht viert, komen er uit het schip echter soldaten tevoorschijn die de stadspoorten openen. Met veel geweld wordt de stad ingenomen, waarbij leden van het geslacht Van Aemstel bruto worden vermoord.

Aanvoerder Gijsbreght wil zich doodvechten ondanks de protesten van zijn vrouw Badeloch. Uiteindelijk gaat hij toch in ballingschap met zijn gezin en een groep Amsterdammers, omdat de aartsengel Rafaël dat namens God beveelt. Rafaël voorspelt aan het slot van het stuk dat Amsterdam zal herrijzen als een machtige stad.

Tekst 3

De stadsvernieuwing van Bilbao

Bilbao, een van de vier grote steden van Spanje, maakte aan het eind van de twintigste eeuw een ernstige economische crisis door waardoor veel mensen de stad uittrokken. Het stadsbestuur besloot toen dat het tijd werd voor een nieuwe, modernere koers en dat Bilbao leefbaarder moest worden. Naast het realiseren van beter openbaar vervoer (de komst van metro in 1995 en tram in 2002) was de bouw van het Guggenheimmuseum in 1997 een hoogtepunt van deze, zeer succesvolle, stadsvernieuwing.

Het ontwikkelen van een 'landmark' of 'vlaggenschip', zoals een opzienbarend (museum)gebouw, om activiteiten in een stad aan te wakkeren is een bekend onderdeel van 'city marketing', het promoten van een stad of stadsdeel.

Het idee om een stad te verlevendigen door middel van gericht kunst- en cultuurbeleid werd, in navolging van Bilbao, ook gebruikt in o.a. Seattle (VS), Barcelona (Spanje), Glasgow (Schotland), Lille (Frankrijk) en Berlijn (Duitsland).

Tekst 4

Het Groninger Museum

Het Groninger museum werd ontworpen onder leiding van Alessandro Mendini. Hij betrok bij het ontwerp van dit gebouw drie gastontwerpers / architecten: Philippe Starck, Michele de Lucchi, en bureau Coop Himmelb(l)au.

Het museum bestaat uit drie afzonderlijke delen:

- 1 het hoofdgebouw dat ontworpen werd door Mendini, met de ingang en het goudkleurige depot.
- 2 het paviljoen van Michele de Lucchi en Philippe Starck; hierin is de schilderijencollectie en de collectie Japans en Chinees porselein ondergebracht.
- 3 het paviljoen van Mendini en Coop Himmelb(l)au; hierin zijn tentoonstellingen van hedendaagse kunst te zien.

Tekst 5

Kunst en entertainment

Op 14 februari 2004 verscheen in dagblad *Trouw* een artikel over musea die grote aantallen bezoekers weten te trekken. De kop van het artikel was: "het museum leeft als nooit tevoren". Hieronder volgen enkele passages uit dit artikel.

[...]

Het Groninger Museum is het schoolvoorbeeld van een instelling die weet hoe het mensen moet trekken. Met de relatief onbekende Russische schilder Ilja Repin als belangrijkste attractie trok het museum in 2002 maar liefst 345.000 bezoekers. Gemiddeld komen er zo'n 220.000 bezoekers per jaar.

Volgens José Selbach, hoofd marketing en pr van het Groninger Museum, gaat het om een combinatie van media, marketing en mond-tot-mondreclame. [...] Voor het Groninger Museum zijn veel bezoekers van levensbelang. "Wij zijn een geprivatiseerde instelling en krijgen geen rijkssubsidie", zegt Selbach. "Wij moeten wel veel kaartjes verkopen. Dat zijn onze inkomsten."

[...]

Kritiek krijgt het museum ook vanwege deze commerciële houding. Wim van Krimpen [directeur] van het Gemeentemuseum in Den Haag zegt het heel voorzichtig: "[...] ik heb soms bij het Groninger Museum het gevoel dat het niet helemaal om de kunst gaat. Het is, met alle respect, een soort entertainment geworden."

Selbach ontkent dat. "Bij ons staat de kunst voorop. Wij staan in dienst van de kunst, dan pas van het publiek."

Arjo Klamer, professor in de economie van kunst en cultuur, ziet alle musea worstelen met dit vraagstuk. "Bied je de kijker vermaak of opvoeding? [...] Allebei, als het goed is. Daarom is het goed dat bezoekersaantallen geen beslissend criterium voor subsidie zijn. [...] Ook al staan de musea pal voor de kunst, de positie van de bezoeker is de laatste jaren onmiskenbaar belangrijker geworden. En dat heeft gevolgen voor de betekenis van kunst en musea". Van Krimpen: "Ja, de kunst schuift op naar entertainment. Misschien is ons kunstbegrip in deze tijd wel aan verandering toe."

Tekst 6

MTV (Music Television) is een televisienetwerk dat in 1981 begon met de non-stop uitzending van videoclippen. Bijna dertig jaar later is het netwerk uitgegroeid tot een wereldwijd vertakte onderneming, met televisiestations en websites in verschillende landen. MTV is van het begin af aan van grote invloed geweest op trends in populaire muziek, mode en video. MTV is behalve een muzieknetwerk, ook vooral een netwerk waarin de huidige jeugdcultuur wordt gevormd en in beeld gebracht.

Tekst 7

Madonna

Madonna, volledige naam *Madonna Louise Veronica Ciccone* (1958), is een Amerikaanse popster. Madonna wordt ook wel de almaar transformerende *Queen of Pop* genoemd en is de best verkopende vrouwelijke artiest aller tijden. Madonna behoort tot een van de meest controversiële personen in de popgeschiedenis. De thema's seks en religie lopen als een rode draad door haar carrière. Al meer dan 25 jaar weet ze de aandacht van het publiek vast te houden met nieuwe, voor sommigen choquerende beelden en looks. Ze haalt zich daarmee regelmatig de woede van een of meer (vaak christelijke) organisaties op de hals en zelfs de paus liet van zich horen toen de videoclip *Like a Prayer* uitkwam. Hierin staat Madonna voor brandende kruizen te dansen en wordt ze gekust door een 'donkere' Jezus. Een andere beruchte videoclip is *Erotica*, die beelden van een naakte Madonna bevat.

Tekst 8

Verwijzingen en citaten in de clip *Telephone* van Lady Gaga

De clip *Telephone* bevat veel verwijzingen naar andere media, zoals films, videoclips, reclames en kunstwerken. Daarnaast verwijst Gaga naar artiesten als Madonna en Michael Jackson. Een duidelijk voorbeeld van een verwijzing naar een film is het rijden in de gele 'Pussy Wagon'. Dit is een verwijzing naar de film *Kill Bill* (2003) van regisseur Quentin Tarantino. Een andere film waarnaar verwezen wordt is de 'female-empowerment' roadmovie *Thelma and Louise* (1999), waarin een serveerster en een huisvrouw een verkrachter vermoorden en de vlucht nemen in een Ford Thunderbird uit 1966.

Tekst 9

Verwijzingen naar kunstwerken door Lady Gaga

Gaga put voor haar creaties onder andere inspiratie uit de kunstgeschiedenis. Een voorbeeld vormen sommige hoofddeksels die Gaga draagt. Deze hoofddeksels worden wel in verband gebracht met het werk van de kunstenaar Salvador Dalí. Hij deed in 1935 de uitspraak: "Ik begrijp niet waarom ik in een restaurant nooit een gekookte telefoon geserveerd krijg als ik een gegrilde kreeft bestel." Dalí maakte in 1936 het kunstwerk *Kreeft - Telefoon*.